

Regulator s promjenjivom strukturom

Regulator s kliznim režimom

http://www.fer.hr/predmet/aru_a

Izv. prof. dr. sc. Željko Ban

e-mail: zeljko.ban@fer.hr

Adaptivno i robusno upravljanje

1

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom

- **Djelovanje**
  - **struktura regulatora se mijenja**
    - koeficijenti pojačanja referentnog signala mijenjaju se ovisno o stanju sustava
  - **faze djelovanja**
    - dovođenje sustava na kliznu plohu
    - klizanje duž klizne plohe prema stabilnoj točki
  - **stabilna točka**
    - ishodište fazne ravnine sustava
      - pogreška i njena derivacija jednake nuli
- **Izvedba**
  - **s referentnim modelom**
    - ponašanje sustava određeno referentnim modelom
    - primjena kliznih režima na pogrešku između podesivog sustava i referentnog modela
    - klizna ravnina određuje brzinu adaptacije
  - **bez referentnog modela**
    - ponašanje sustava određeno kliznom ravinom
    - klizni režim se primjenjuje na signal razlike
      - (referentnog signala i izlaznog signala podesivog sustava)

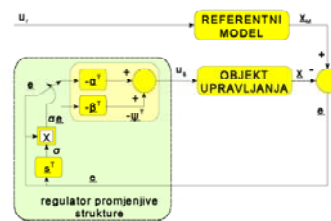
Adaptivno i robusno upravljanje

2

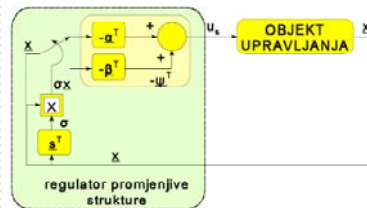

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom

- Adaptivni regulator s referentnim modelom i promjenjivom strukturom
  - u regulator se uvodi vektor pogreške između referentnog modela i podesivog sustava (*objekta upravljanja*)
  - regulator generira upravljački signal u_s
  - stacionarno stanje
    - pogreška i njena derivacija jednake nuli

- Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom – bez referentnog modela
  - Objekt upravljanja kao prvu varijablu stanja ima razliku referentnog signala i izlaznog signala
  - regulator generira upravljački signal u_s
  - stacionarno stanje
    - prva varijabla stanja i njena derivacija jednake nuli

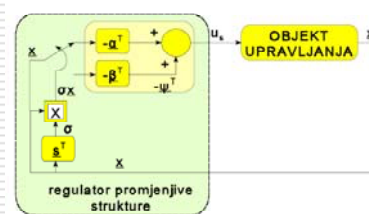
Adaptivno i robustno upravljanje

3

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom

- Daljnja razmatranja na običnom nelinearnom sustavu
  - za sustav s referentnim modelom isto uz varijable stanja utemeljene na pogrešci sustava prema referentnom modelu

$$u_s = -\Psi^T \underline{x},$$

$$\Psi = [\psi_i], \quad \forall i = 1, 2, \dots, n$$

$$\psi_i = \begin{cases} \alpha_i, & \text{za } \sigma x_i > 0 \\ \beta_i, & \text{za } \sigma x_i < 0 \end{cases}$$

n - red sustava,
 σ - klizna hiperravnina

$$\sigma = \underline{s}^T \underline{x}$$

$\underline{s}$ - redni vektor konstanti koji određuje ponašanje sustava u kliznom režimu

linija prekapčanja $\sigma=0$ je klizni režim

Uvjet postojanja kliznog režima

$$\lim_{\sigma \rightarrow 0} \sigma \dot{\sigma} \leq 0$$

Adaptivno i robustno upravljanje

4

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom

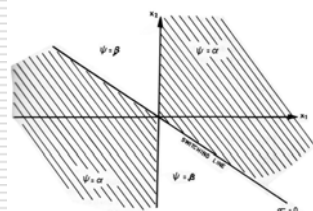

□ Klizni režim

- prekapčanje na liniji $\sigma=0$
- upravljački signal ovisan o umnošku $\sigma\dot{\sigma}$.

□ Rad regulatora

- dovođenje na klizni pravac
- klizanje duž kliznog pravca

$$u_s = -\Psi^T \underline{x},$$

$$\Psi = [\psi_i], \quad \forall i = 1, 2, \dots, n$$

$$\psi_i = \begin{cases} \alpha_i, & \text{za } \sigma x_i > 0 \\ \beta_i, & \text{za } \sigma x_i < 0 \end{cases},$$

n - red sustava,

σ - klizna hiperravnina

$$\sigma = \underline{s}^T \underline{x}$$

$\underline{s}$ - redni vektor konstanti koji određuje ponašanje sustava u kliznom režimu

linija prekapčanja $\sigma=0$ je klizni režim

Uvjet postojanja kliznog režima

$$\lim_{\sigma \rightarrow 0} \sigma \dot{\sigma} \leq 0$$

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom za sustave s jednim ulazom

Zamislamo sustav sa m ulaza:

$$\dot{\mathbf{x}} = \mathbf{A}\mathbf{x} + \mathbf{B}\mathbf{u} + \mathbf{f}(\mathbf{x}, \mathbf{u}, t)$$

gdje su:

- $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^{n \times 1}$ ... vektor varijabli stanja,
- $\mathbf{A} \in \mathbb{R}^{n \times n}$ ... matrica sustava,
- $\mathbf{B} \in \mathbb{R}^{n \times m}$ ... ulazna matrica,
- $\mathbf{u} \in \mathbb{R}^{m \times 1}$ ... vektor ulaza,
- $\mathbf{f} : \mathbb{R} \times \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^m \mapsto \mathbb{R}^n$ ... omeđena i nepoznata funkcija stanja sustava i
- t ... vrijeme.

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom za sustave s jednim ulazom

- Funkcija prekapčanja - linearna funkcija definirana sa:

$$s(\mathbf{x}) = \mathbf{S}\mathbf{x},$$

gdje je: $\mathbf{S} \in \mathbb{R}^{m \times n}$

- Klizna ploha:

$$\mathcal{S} = \{\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n : s(\mathbf{x}) = 0\}.$$

- Sustav je u kliznom režimu ako postoji konačno vrijeme t_k takvo da rješenje jednadžbe $\mathbf{x}(t)$ zadovoljava

$$s(t) = 0 \quad \text{za sve } t \geq t_k.$$

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom za sustave s jednim ulazom

- Upravljački algoritam se projektira u dva koraka:
  - odabir funkcije prekapčanja - mora osigurati stabilnu i željenu dinamiku u kliznom režimu
  - sinteza upravljačkog zakona - mora faznu trajektoriju dovesti na kliznu plohu i tamo je zadržati
- Upravljačka veličina obično se sastoji od linearnog i nelinearnog dijela (diskontinuiran, funkcija signum)
- Uvjeti na funkciju prekapčanja i upravljački zakon:
  - uvjet postojanja kliznog režima
  - uvjet dohvaćanja klizne plohe
  - uvjet stabilnosti

Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom za sustave s jednim ulazom

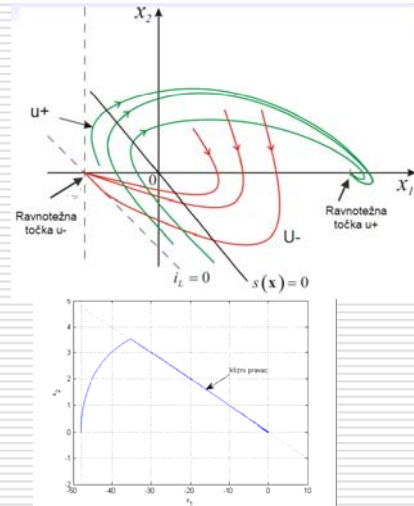
- uvjet postojanja kliznog režima:
  - trajektorije stanja u proizvoljno maloj okolini klizne plohe moraju biti usmjerene ka kliznoj plohi
  - upravljački signal mora osigurati da tamo ostanu

$$\lim_{s \rightarrow 0^+} \dot{s} < 0$$

$$\lim_{s \rightarrow 0^-} \dot{s} > 0 \quad \Leftrightarrow \quad s\dot{s} < 0$$

- uvjet dohvaćanja klizne plohe:
  - trajektorije stanja moraju sjeći kliznu plohu neovisno o početnoj točki sustava
    - to osigurava linearni dio upravljačkog signala

- Uvjet stabilnosti
  - funkciju prekapčanja treba tako dizajnirati da je
    - sustav u kliznom režimu stabilan, tj. da trajektorija stanja sustava u kliznom režimu teži prema stabilnoj ravnotežnoj točki

Adaptivno i robustno upravljanje

9

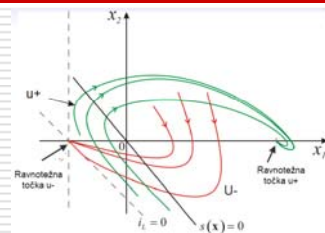
Adaptivni regulator s promjenjivom strukturom za sustave s jednim ulazom

$$\lim_{s \rightarrow 0^+} \dot{s} < 0$$

$$\lim_{s \rightarrow 0^-} \dot{s} > 0 \quad \Leftrightarrow \quad s\dot{s} < 0$$

$$u = \begin{cases} u^+ & \text{za } s(\mathbf{x}) > 0 \\ u^- & \text{za } s(\mathbf{x}) < 0 \end{cases}$$

Najčešći oblik funkcije prekapčanja (klizne plohe)
linearna kombinacija varijabli stanja

$$s(\mathbf{x}) = \sum_{i=1}^{n-1} m_i x_i + x_n$$

Uvjet stabilnosti (uz pretpostavku linearnog i vremenski nepromjenjivog sustava)

$$m_i > 0$$

Adaptivno i robustno upravljanje

10

Ekvivalentno upravljanje

□ Dinamika sustava u kliznom režimu

- određena kliznom plohom
- vektor stanja teži nuli

Pretpostavimo da je u sustavu funkcija neodređenosti $f(x, u, t)$ identički jednaka nuli, tj.:

$$\dot{x} = Ax + Bu.$$

Nadalje, neka u trenutku t_k varijable stanja leže na kliznoj plohi S definiranoj s

$$Sx(t) = 0 \quad \text{ i } \quad \dot{s}(t) = S\dot{x}(t) = 0$$

za svaki $t \geq t_k$. Uvrštenjem $\dot{x}(t)$ dobiva se:

$$S\dot{x}(t) = SAx(t) + SBu(t) = 0 \quad \text{ za svaki } t \geq t_k.$$

Ekvivalentno upravljanje

- Rješenjem izraza $S \, dx/dt = 0$ po u dobije se upravljački signal poznat kao ekvivalentna upravljačka veličina

$$u_{eq}(t) = - (SB)^{-1} SAx(t)$$

- Ekvivalentna upravljačka veličina
  - srednja vrijednost upravljačkog signala
- Uvrštenje u jednadžbu stanja

$$\dot{x}(t) = \left(I_n - B(SB)^{-1}S \right) Ax(t)$$

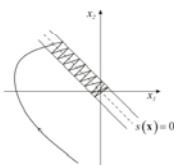
- I_n – jedinična matrica reda n
- Sustav reduciranog reda
  - m jednadžbi vezano uvjetom $Sx=0$
  - mogu se prikazati kao linearna kombinacija ostalih $n-m$ varijabli

Preslušavanje u sustavu s kliznim režimom

Pojava "Chatteringa"

- do sada je bilo riječi o idealnom kliznom režimu koji pretpostavlja beskonačnu frekvenciju prekapčanja
- u praksi frekvencija prekapčanja je limitirana - dolazi do chatteringa
- chattering - visokofrekventne oscilacije fazne trajektorije u uskom području oko klizne plohe
- chattering se uklanja zamjenom funkcije signum funkcijom zasićenja ili sigmoidalnom funkcijom

Adaptivno i robustno upravljanje

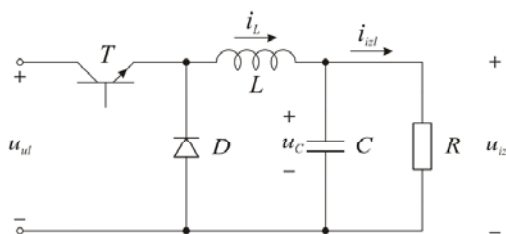
13

Primjer DC/DC pretvarač

Primjer: DC/DC pretvarač

DC/DC pretvarači su pogodni za primjenu regulatora s kliznim režimom jer je prekapčanje inherentno svojstvo njihovog rada (sadrže sklopke).

Slika 3: Shema silaznog DC/DC pretvarača.

Adaptivno i robustno upravljanje

14

Model silaznog pretvarača

Kao varijable stanja odabiru se pogreška izlaznog napona ($x_1 = u_{izl} - U_{ref}$) i njena derivacija.

$$\begin{bmatrix} \dot{x}_1 \\ \dot{x}_2 \end{bmatrix} = \underbrace{\begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -\frac{1}{LC} & -\frac{1}{RC} \end{bmatrix}}_A \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} + \underbrace{\begin{bmatrix} 0 \\ \frac{U_{ul}}{LC} \end{bmatrix}}_B u + \underbrace{\begin{bmatrix} 0 \\ -\frac{U_{ref}}{LC} \end{bmatrix}}_D$$

gdje je:

- U_{ref} - referentni iznos izlaznog napona pretvarača i
- $u \in \{0, 1\}$ - upravljački signal ($u = 0$ tranzistor ne vodi, $u = 1$ tranzistor vodi).

Funkcija prekapčanja i uvjet stabilnosti

Funkcija prekapčanja:

$$s(\mathbf{x}) = mx_1 + x_2 = \mathbf{S}\mathbf{x} = 0,$$

gdje je: $\mathbf{S} = \begin{bmatrix} m & 1 \end{bmatrix}$ Iz (11) dobiva se:

$$x_2 + mx_1 = \dot{x}_1 + mx_1 = 0.$$

Rješavanjem diferencijalne jednadžbe (12) dobiva se:

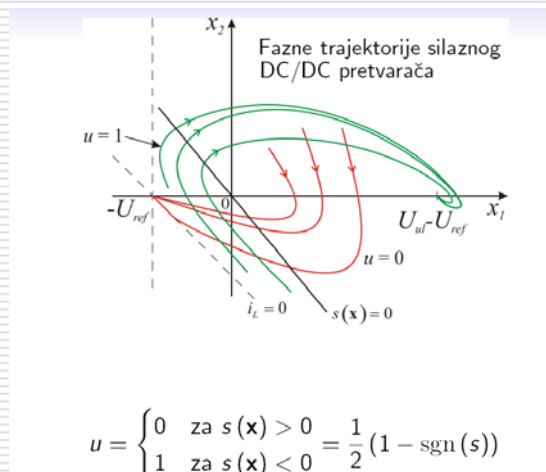
$$x_1(t) = x_1(t_k) e^{-m(t-t_k)},$$

gdje je: t_k vrijeme ulaska sustava u klizni režim, a $x_1(t_k)$ iznos pogreške izlaznog napona u t_k . Iz (13) vidi se da je sustav u kliznom režimu stabilan za svaki $m > 0$.

Upravljački zakon

Adaptivno i robustno upravljanje

17

Uvjet dohvaćanja i postojanja kliznog režima

Iz slike se vidi da upravljački zakon zadovoljava uvjet dohvaćanja klizne plohe

Sustav opisan izrazom

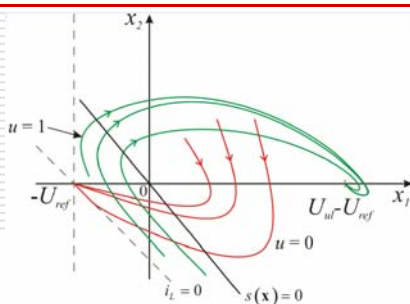
$$\dot{\mathbf{x}} = \mathbf{Ax} + \mathbf{Bu} + \mathbf{D}$$

Deriviranjem izraza $s(\mathbf{x})$ dobiva se:

$$\dot{s}(\mathbf{x}) = \mathbf{S}\dot{\mathbf{x}}$$

Uvrštenjem se dobiva :

$$\dot{s} = \mathbf{SAx} + \mathbf{SBu} + \mathbf{SD}$$

Adaptivno i robustno upravljanje

18

Uvjet dohvaćanja i postojanja kliznog režima

$$\begin{bmatrix} \dot{x}_1 \\ \dot{x}_2 \end{bmatrix} = \underbrace{\begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -\frac{1}{LC} & -\frac{1}{RC} \end{bmatrix}}_A \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} + \underbrace{\begin{bmatrix} 0 \\ \frac{U_{ul}}{LC} \end{bmatrix}}_B u + \underbrace{\begin{bmatrix} 0 \\ -\frac{U_{ref}}{LC} \end{bmatrix}}_D \quad S = \begin{bmatrix} m & 1 \end{bmatrix}$$

$$\dot{s} = SAx + SBu + SD$$

$$s(x) = 0$$

Uvjet postojanja kliznog režima

$$\lambda_1(x) = -\frac{1}{LC}x_1 + \left(m - \frac{1}{RC}\right)x_2 - \frac{U_{ref}}{LC} < 0 \quad \text{za } s(x) > 0$$

$$\lambda_2(x) = -\frac{1}{LC}x_1 + \left(m - \frac{1}{RC}\right)x_2 + \frac{U_{ul}}{LC} - \frac{U_{ref}}{LC} > 0 \quad \text{za } s(x) < 0$$

Adaptivno i robustno upravljanje

19

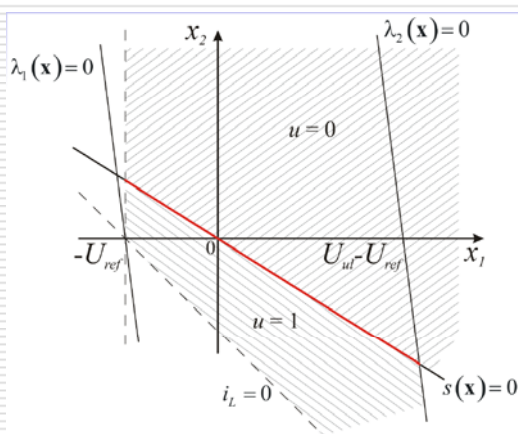

Uvjet dohvaćanja i postojanja kliznog režima

$$\lambda_1(x) = -\frac{1}{LC}x_1 + \left(m - \frac{1}{RC}\right)x_2 - \frac{U_{ref}}{LC} < 0 \quad \text{za } s(x) > 0$$

$$\lambda_2(x) = -\frac{1}{LC}x_1 + \left(m - \frac{1}{RC}\right)x_2 + \frac{U_{ul}}{LC} - \frac{U_{ref}}{LC} > 0 \quad \text{za } s(x) < 0$$

Područje postojanja kliznog režima za $m < 1/RC$.

Adaptivno i robustno upravljanje

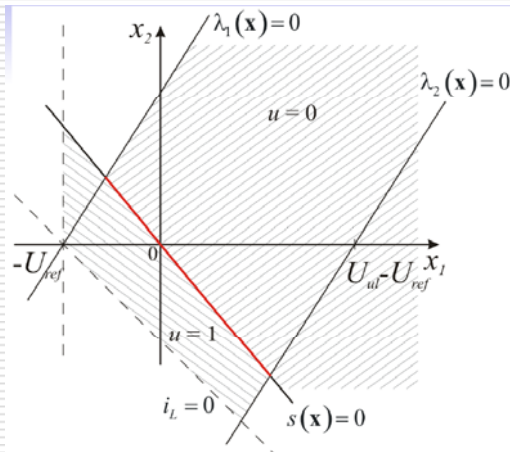
20

Uvjet dohvaćanja i postojanja kliznog režima

$$\lambda_1(\mathbf{x}) = -\frac{1}{LC}x_1 + \left(m - \frac{1}{RC}\right)x_2 - \frac{U_{ref}}{LC} < 0 \quad \text{za } s(\mathbf{x}) > 0$$
$$\lambda_2(\mathbf{x}) = -\frac{1}{LC}x_1 + \left(m - \frac{1}{RC}\right)x_2 + \frac{U_{ref}}{LC} > 0 \quad \text{za } s(\mathbf{x}) < 0$$

Područje postojanja kliznog režima za $m > 1/RC$

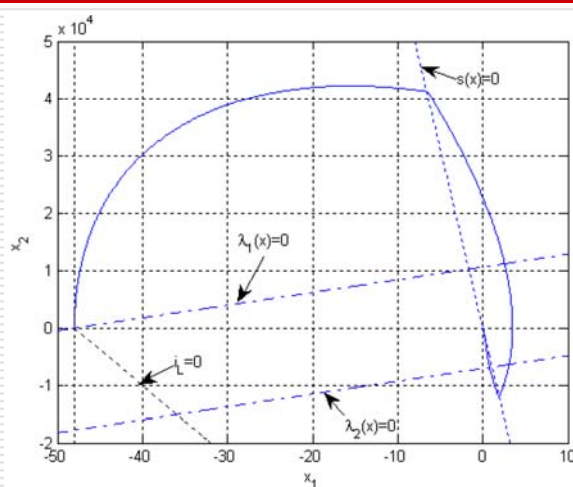
Adaptivno i robustno upravljanje

21

Fazne trajektorije

pri pokretanju (promjena ref. napona)

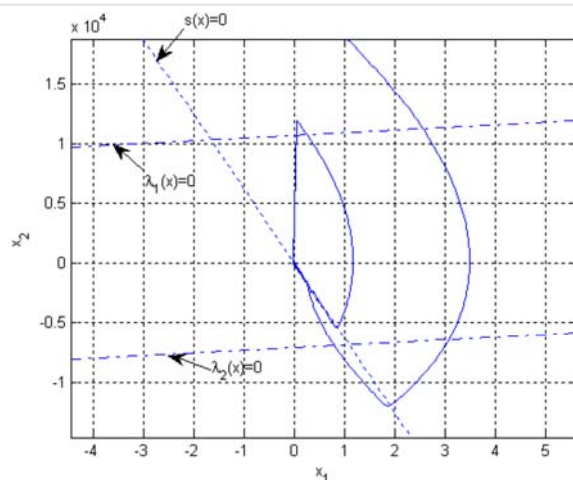
Adaptivno i robustno upravljanje

22

Fazne trajektorije

pri promjeni izlaznog otpora

Adaptivno i robustno upravljanje

23

Rezultati simulacije

- ponašanje pri promjeni reference izlaznog napona: $U_{ref} = 48S(t)$ V
- ponašanje uslijed promjene izlaznog otpora:
 $R(t) = [46 - 13.8S(t - 0.05) + 13.8S(t - 0.1)] \Omega$
- utjecaj ulaznog napona: $U_{ul} = 60$ V, $U_{ul} = 77$ V i $U_{ul} = 94$ V
- ponašanje s PID regulatorom (podešen za radnu točku određenu otporom iznosa $R = 46 \Omega$) i regulatorom s kliznim režimom ($m = 2000$)

k_R	$T_I[ms]$	$T_D[ms]$	T_ν
0.25	0.3	2.2	$T_D/5$

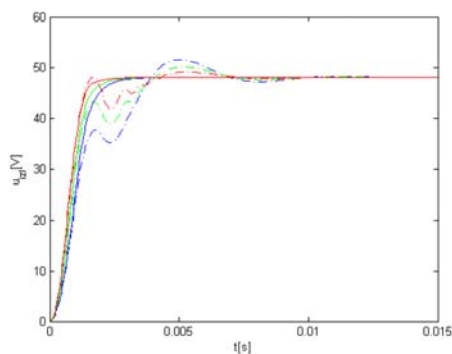
Tablica 1: Parametri PID regulatora

Adaptivno i robustno upravljanje

24

Rezultati simulacije

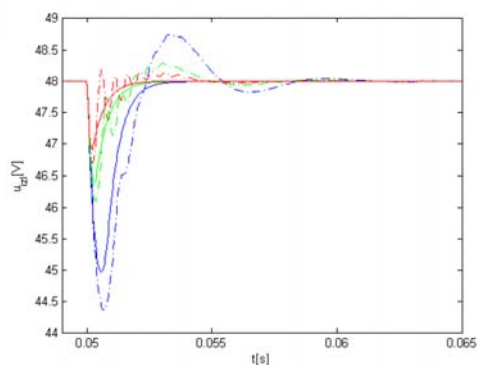
Odziv u_{izl} silaznog DC/DC pretvarača pri pokretanju pretvarača.
Odzivi s PID regulatorom (---), regulatorom s KR (—). $U_{ref} = 60 \text{ V}$,
 $U_{ref} = 77 \text{ V}$, $U_{ref} = 94 \text{ V}$

Adaptivno i robustno upravljanje

25

Rezultati simulacije

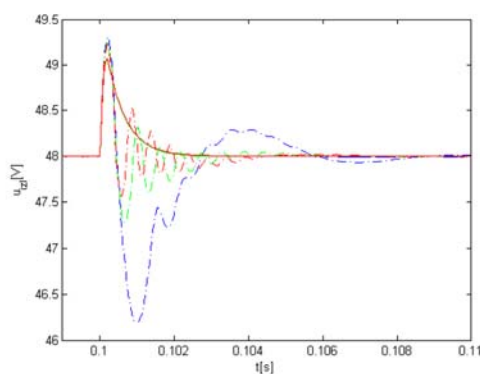
Odziv u_{izl} silaznog DC/DC pretvarača pri promjeni izlaznog otpora s 46Ω na 32.2Ω . Odzivi s PID regulatorom (---), regulatorom s KR (—). $U_{ref} = 60 \text{ V}$, $U_{ref} = 77 \text{ V}$, $U_{ref} = 94 \text{ V}$

Adaptivno i robustno upravljanje

26

Rezultati simulacije

Odziv u_{izl} silaznog DC/DC pretvarača pri promjeni izlaznog otpora s 32.2Ω na 46Ω . Odzivi s PID regulatorom (—), regulatorom s KR (---). $U_{ul} = 60 \text{ V}$, $U_{ul} = 77 \text{ V}$, $U_{ul} = 94 \text{ V}$

Adaptivno i robusno upravljanje

27

Karakteristike kliznih režima

- ☐ Klizni režimi spadaju u adaptivne i robusne strukture upravljanja
- ☐ Ulaskom u klizni režim dolazi do redukcije reda sustava
- ☐ Dinamika sustava u kliznom režimu određena je oblikom klizne plohe
- ☐ Sustav u kliznom režimu postaje neosjetljiv na promjene parametara
- ☐ Prijelazna pojava odvija se u dvije faze
  - faza dolaska u klizni režim
  - faza klizanja
- ☐ Nužno je imati informacije o varijablama stanja
  - (mjerenje ili estimacija)
- ☐ Zbog konačne frekvencije prekapčanja u realnim sustavima dolazi do preslušavanja (*chatteringa*)
  - (kvazi klizni režim)

Adaptivno i robusno upravljanje

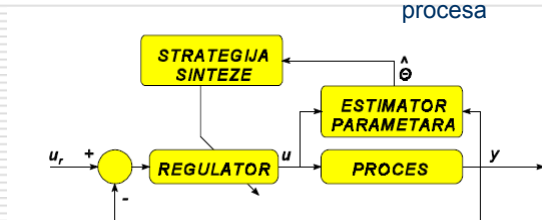
28

Adaptivno upravljanje na osnovi samopodesivih regulatora

- ☐ Adaptivno upravljanje uključuje
  - identifikaciju parametara procesa u realnom vremenu
    - ☐ proces opisan diskretnim matematičkim modelom
  - određivanje signala upravljanja
    - ☐ prema minimumu kriterija
- ☐ Direktno upravljanje
  - objedinjena funkcija estimacije i računanja parametara regulatora
- ☐ Indirektno upravljanje
  - estimiraju se parametri temeljem u i y
  - parametri regulatora određuju se iz estimiranih parametara procesa

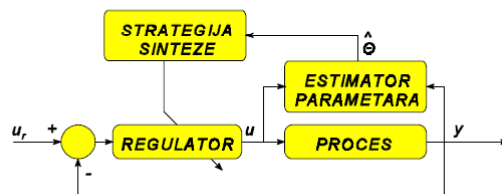

Adaptivno upravljanje na osnovi samopodesivih regulatora

- Adaptivno upravljanje uključuje
  - identifikaciju parametara procesa u realnom vremenu
    - proces opisan diskretnim matematičkim modelom
  - određivanje signala upravljanja
    - prema minimumu kriterija
- Izvedba
  - Direktno upravljanje
    - objedinjena funkcija estimacije i računanja parametara regulatora
  - Indirektno upravljanje
    - estimiraju se parametri temeljem u i y
    - parametri regulatora određuju se iz estimiranih parametara procesa
- Samopodesivi regulatori se izvode kao diskretni regulatori
- Potrebna identifikacija diskretnih modela procesa
- Vrste samopodesivih regulatora
  - Regulator prema minimumu varijance
  - LQG regulator
    - Linear Quadratic Gaussian
  - Samopodesivi regulator na bazi postavljanja polova

Adaptivno i robustno upravljanje

31

Identifikacija sustava

- Identifikacija sustava uključuje
  - Određivanje vrste matematičkog modela procesa
  - Identifikaciju parametara
    - izbor uvjeta eksperimenta za određivanje parametara
    - Odabir strukture modela
    - estimacija parametara
    - validacija modela
- Uvjeti eksperimenta
  - osiguranje ekonomičnosti (*cost effective*)
  - osiguranje jednostavnosti
  - Osiguranje mogućnosti identifikacije parametara
  - pobudni signal mora pobuđivati sve modove sustava

Adaptivno i robustno upravljanje

32

Test signal

- ☐ Kao test signal često se koristi
  - **Pseudo Random Binary Signal (PRBS)**
    - ☐ Prikladan jer ima slijedeća svojstva
      - samo dva amplitudna nivoa
        - ograničenje iznosa pobude
        - lako se osigurava da sustav ne izađe iz radne točke
      - bogat spektar
  - **Pravokutni signal**
    - ☐ Svojstva
      - jednostavno generiranje signala
      - limitirana amplituda
      - spektar nije bogat kao kod PRBS-a
    - ☐ Podešenje
      - Amplituda dovoljno mala da sustav ne bude u nelinearnom režimu rada
      - Period približno 6 puta veći od dominantne vremenske konstante procesa

Odabir vrste modela

- ☐ Kod odabira modela mora se uzeti u obzir:
  - **fleksibilnost**
    - ☐ mogućnost opisa različitih dinamika procesa tijekom normalnog rada procesa
      - minimalni broj parametara
      - jednostavnost unosa parametara u model
  - **jednostavnost**
    - ☐ uz ostala ista svojstva odabire se jednostavniji od dvaju modela
  - **Kompleksnost algoritma**
    - ☐ ovisi o broju parametara za identifikaciju i o strukturi modela
  - **svojstva kriterijske funkcije**
    - ☐ globalni minimumi i maksimumi, lokalni ekstremi

Kriterijska funkcija

$$J(\Theta) = \sum_{k=1}^N g[\varepsilon(k)]$$

- Kriterijska funkcija
  - θ – vektor parametara
  - ε - pogreška
    - ulazna pogreška
    - izlazna pogreška
    - pogreška vektora stanja
    - generalizirana pogreška
  - g – kriterijska funkcija
    - za pobudu s Gausovom raspodjelom optimalno je da kriterijska funkcija bude kvadratna

Estimacija parametara

- Kvaliteta estimacije ovisi o
  - odabranom kriteriju kvalitete
  - metodi estimacije
  - vrsti identifikacije
- Provođenje identifikacije
  - Off line
  - On line
- Robusnost algoritma se povećava
  - filtriranjem podataka prije procesiranja
  - provjerom vjerodostojnosti podataka
    - određivanje limita mjerenih podataka i izbacivanje podataka izvan limita
  - umjesto pogreške može se uzeti pogreška filtrirana PT1 filterom.